

تحلیل سازوکارهای تأمین مالی کسب و کارهای کوچک و متوسط

آصف کریمی^{۱*}، شهریار بوذرجمهری^۲

۱. استادیار دانشکده مدیریت و حسابداری پردیس فارابی دانشگاه تهران

۲. کارشناس ارشد مدیریت کارآفرینی دانشگاه تهران

تاریخ دریافت: ۹۲/۱۲/۱۴

تاریخ پذیرش: ۹۳/۵/۱

چکیده

تأمین مالی فرایندی است که در آن مدیران کسب و کارها برای فراهم کردن منابع مالی لازم- برای شرکت یا پروژه با استفاده از ابزارهای تأمین مالی- اقدام به جمع آوری منابع مالی می کنند. تحقیق حاضر به لحاظ هدف از نوع کاربردی و از نظر گردآوری داده‌ها توصیفی- پیمایشی است و هدف آن تحلیل سازوکارهای تأمین مالی در شرکت‌های تعاونی تولید کشاورزی است. جامعه آماری آن را مدیران عامل شرکت‌های تعاونی تولید کشاورزی در استان فارس (N=۶۲۰) تشکیل می‌دهند که با استفاده از فرمول کوکران، ۱۱۴ نفر از آن‌ها به عنوان نمونه و با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای با انتساب متناسب انتخاب و مطالعه شدند. داده‌ها با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته گردآوری شدند و با نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۸ و همچنین نرم‌افزار LISREL نسخه ۸/۵ تجزیه و تحلیل شدند. روایی پرسشنامه با پانل متخصصان بررسی و کسب شد و برای تعیین میزان پایایی از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد (۰/۹۲). نتایج حاصل از رتبه‌بندی سازوکارهای تأمین مالی در شرکت‌های تعاونی تولید کشاورزی نشان داد که اعطای تسهیلات مالی با نرخ بهره پایین در بالاترین رتبه قرار دارد. همچنین نتایج نشان داد که این سازوکارها از شش عامل تسهیلاتی، پشتیبانی، مشاوره‌ای- آموزشی، ارتباطی- مشارکتی، فنی- تخصصی و قوانین و مقررات تشکیل می‌شود که در مجموع، حدود ۶۳/۱۹ درصد از کل واریانس را تبیین کردند.

واژه‌های کلیدی: استان فارس، تأمین مالی، تعاونی‌های تولیدی، کسب و کارهای کوچک و متوسط.

مقدمه

در عصر حاضر و با توجه به تحولات پرشتاب جوامع، به تعاونی‌ها به عنوان سازمان‌هایی توجه می‌شود که توان مقابله با عوارض اقتصادی-اجتماعی ناشی از برخی مراحل تعدیل را دارند. برخی از صاحب‌نظران، تعاون را ابزاری بسیار مناسب برای توسعه اقتصادی و اجتماعی و از عوامل اصلی ایجاد اشتغال و کارآفرینی می‌دانند (ثمری و رسول‌زاده، ۱۳۸۷). در ایران نیز این بخش، به عنوان یکی از سه بخش اقتصادی کشور و با هدف ایجاد اشتغال و تأمین عدالت اجتماعی اهمیت بسیار بالایی دارد و در برنامه‌های توسعه کشور، توجه ویژه‌ای به این بخش شده است (محمدی، ۱۳۸۸). تعاون در مفهوم خاص خود نوعی همکاری و مشارکت افراد برای ایجاد یک سازمان اقتصادی با قبول اصولی است که سوداگری و بهره‌کشی از فرد را رد می‌کند و هدف اصلی آن، جمع کردن ارزش‌های انسانی و اخلاقی با هدف‌های اقتصادی است (نامغ، ۱۳۸۵). در واقع، تعاونی را می‌توان اجتماع مستقل افرادی تعریف کرد که داوطلبانه گرد هم آمده‌اند تا با مالکیت مشترک و کنترل دموکراتیک شرکت، نیازها و خواسته‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خود را برآورده کنند (Davies & Burt, 2007).

از طرفی در تعاونی‌ها یک گروه همسو به دنبال افزایش درآمد و سود هستند و این فعالیت گروهی می‌تواند باعث پیشرفت چشمگیر تعاونی در زمینه فعالیت خود شود. از سوی دیگر، به دلیل اینکه سود تعاونی عاید تمامی اعضا می‌شود، کنترل ویژه اعضا بر فعالیت‌های اقتصادی تعاونی، امکان هرگونه سوءاستفاده و تخلف این تعاونی‌ها را منتفی می‌کند و باعث می‌شود که سود تعاونی به صورت عادلانه میان اعضا تقسیم شود و در نتیجه اعضا مشارکت کامل در تولید و فعالیت مورد نظر تعاونی داشته باشند (نجفی، ۱۳۸۸). در رابطه با ضرورت و نقش حضور تعاونی‌ها در فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی می‌توان به مواردی مانند ارتقای مردم سالاری، ایجاد بازارهای باز، دستیابی به توسعه (نامغ، ۱۳۸۵)، مسئولیت‌پذیری اجتماعی، توسعه مشارکت، خودیاری، برابری و تساوی و رفع نیازهای مشترک اعضا اشاره کرد (محمدی، ۱۳۸۸). در این بین، تعاونی‌ها در از میان بردن نابرابری‌ها و بی‌عدالتی‌های اقتصادی اجتماعی مؤثرند و هرچه نقش این بخش در جوامع پررنگ‌تر شود، میزان نابرابری‌ها در آن جامعه بیشتر کاهش می‌یابد. در واقع، بخش تعاون در مقایسه با دیگر بخش‌ها بهتر می‌تواند توسعه

ملی مبتنی بر عدالت و مساوات را به ارمغان آورد؛ زیرا اساس و جوهر ذاتی این بخش بر مشارکت اصیل، داوطلبانه و علاقه‌مندانه مردم استوار است (موحدی نایینی، ۱۳۸۴). در این بین، تعاونی‌های تولیدی یکی از انواع تعاونی‌هایی است که به نوبه خود اهمیت خاصی دارد. در حقیقت، برای افزایش ظرفیت تولید اقتصادی و برای تحقق یک نظام اقتصادی مناسب که در آن نه دولت به صورت یک کارفرمای بزرگ و مطلق درآمد و نه ثروت و قدرت اقتصادی در دست افراد و گروه‌های خاصی متمرکز شود، ایجاد تعاونی‌های تولیدی دارای اهمیت فراوانی است (روحی عزیری و مهدوی، ۱۳۸۰). از آنجا که درصد قابل توجهی از جمعیت کشور در مناطق روستایی زندگی می‌کنند و کشاورزی یکی از ارکان سه‌گانه اقتصاد کشور به شمار می‌رود، توسعه تعاون به‌ویژه تعاونی‌های تولیدی در این بخش بسیار مهم است و می‌تواند به حل بسیاری از مشکلات این بخش کمک کند (ثابت دیزاوندی و همکاران، ۱۳۸۹)؛ اما در هر کسب و کار، سرمایه یکی از مهم‌ترین عوامل تولید است و تولیدکنندگان برای تولید محصول یا ارائه خدمات خود، نیازمند تأمین سرمایه لازم یا تأمین مالی هستند. از این رو، توانایی بنگاه در مشخص کردن منابع مالی بالقوه برای تأمین سرمایه به منظور سرمایه‌گذاری و تهیه برنامه‌های مالی مناسب از عوامل اصلی رشد و پیشرفت یک کسب و کار به شمار می‌آیند (حسینی و سوری، ۱۳۸۹).

از آنجا که یکی از وظایف اصلی مدیران، حداکثرکردن درآمد و سودآوری و همچنین افزایش ثروت سهامداران است، تأثیر روش‌های تأمین مالی و نحوه مصرف عواید حاصل از این روش‌ها اهمیت بسزایی دارد (کردستانی و نجفی عمران، ۱۳۸۹). با توجه به اینکه شرکت‌های تعاونی‌ها معمولاً با سرمایه اندکی تشکیل می‌شوند، ممکن است در شروع فعالیت نسبت به سایر شرکت‌ها آسیب‌پذیرتر باشند. یافتن راهکارهایی که بتوان این شرکت‌ها را از بعد مالی توانمند کرد، اهمیت بسیار بالایی دارد؛ بنابراین پرسش اصلی تحقیق این است که مهم‌ترین سازوکارهای تأمین مالی در شرکت‌های تعاونی تولید کشاورزی در استان فارس کدامند؟

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

کسب و کارهای کوچک و متوسط در چهار بعد: اجتماعی با افزایش اشتغال، اقتصادی با توزیع

همگون‌تر درآمد در جامعه، سیاسی با توزیع مناسب فرصت‌ها در میان مردم و در بعد شخصی با فراهم‌ساختن فضایی مناسب‌تر برای بروز خلاقیت، باعث تحول در جامعه می‌شود. تحول در این چهار بعد، با نوعی افزایش پویا و انعطاف‌پذیری آن در برابر تغییر و تحولات جهانی نیز همراه است (نوری و همکاران، ۱۳۸۵). به همین دلیل، کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه برای تضمین رقابت در بازار آزاد و جلوگیری از انحصار شرکت‌های بزرگ، همیشه راهبردها و سیاست‌های ویژه‌ای را برای ارتقای این کسب‌وکارها و تسهیل ورود آن‌ها در عرصه‌های اقتصادی اتخاذ کرده‌اند (رادفر و خمسه، ۱۳۸۷).

به‌دست‌آوردن سرمایه و تأمین مالی برای راه‌اندازی کسب‌وکار و توسعه آن همواره به عنوان مسئله‌ای جدی برای کارآفرینان و صاحبان بنگاه‌های تولیدی مطرح بوده است. صاحبان بنگاه‌های تولیدی برای شروع و ادامه فعالیت خود و در واقع بقای کسب‌وکار مورد نظر خویش، نیازمند تأمین سرمایه لازم هستند و بدون تأمین مالی کافی کسب‌وکارهای نوپا هرگز به موفقیت نخواهد رسید و کمبود سرمایه‌گذاری موجب بسیاری از شکست‌ها در کسب‌وکار جدید محسوب می‌شود (بیگدلو، ۱۳۸۳). از این رو می‌توان طیف گسترده‌ای از منابع تأمین مالی در دسترس کارآفرینان قرار داد که روش‌های متفاوتی برای طبقه‌بندی آن‌ها پیشنهاد شده است. توانایی بنگاه در مشخص‌ساختن منابع مالی بالقوه برای تهیه سرمایه به منظور سرمایه‌گذاری و تهیه برنامه مالی مناسب، از عوامل اصلی رشد و پیشرفت یک کسب‌وکار به شمار می‌آید (حسینی و سوری، ۱۳۸۹). در یک دسته‌بندی، منابع مالی شرکت‌های کارآفرینی به دو دسته درونی و بیرونی تقسیم‌بندی شده است (Deakins & freel, 2003). سسد و لوپکه منابع تأمین مالی کارآفرینی را به شش گروه تقسیم کردند: اعتبار شخصی، فرشتگان کسب و کار، بانک‌ها و اتحادیه‌های اعتباری، کمک‌های دولتی، مؤسسات مالی و سرمایه‌پرخطر خصوصی (Cecd & Lupke, 2003). با تلفیق تقسیم‌بندی‌های مختلف، می‌توان منابع تأمین مالی کارآفرینان را به چهار دسته تقسیم‌بندی کرد: منابع تأمین مالی شخصی، منابع تأمین مالی داخلی، منابع تأمین مالی از طریق سرمایه و منابع تأمین مالی از طریق بدهی (آقاجانی و همکاران، ۱۳۹۲).

اما از جنبه تئوریک، تصمیم‌گیری مدیران پیرامون ساختار بهینه تأمین مالی، متأثر از عوامل

گوناگونی همچون سیاسی، اقتصادی و مقررات قانونی است؛ بنابراین تعیین استراتژی ساختار تأمین مالی علاوه بر آنکه متأثر از برخی متغیرهای کلان اقتصادی همچون تورم، میزان بهره، سیاست‌های اعطای تسهیلات در نظام بانکی و مالیات است، از عواملی مانند هزینه تأمین مالی، ریسک مالی و تجاری شرکت‌ها، ترکیب دارایی‌ها همراه با محدودیت‌های قراردادی در جذب منابع از طریق ایجاد بدهی و بازنگری در قوانین بورس اوراق بهادار تأثیر می‌گیرد (تقوی، ۱۳۸۰). همواره یکی از دغدغه‌های مدیران، تأمین مالی بنگاه اقتصادی است. مدیران باید تصمیم بگیرند وجوه مورد نیاز خود را چگونه تأمین کنند و منابع مالی در دسترس را چگونه مصرف کنند (Frank & Goyal, 2003). ابزری و همکاران (۱۳۸۶) به این نتیجه رسیدند که با نداشتن تفاوت معنی‌دار بین استفاده از روش‌های مختلف تأمین مالی در بین شرکت‌های مورد مطالعه، بین نحوه تأمین مالی شرکت‌ها و اندازه آن‌ها ارتباط معنی‌دار وجود داشت. همچنین، با وجود ارتباط بین نحوه تأمین مالی شرکت‌ها و میزان دارایی‌های ثابت آن‌ها، بین نحوه تأمین مالی شرکت‌ها و ظرفیت سودآوری آن‌ها ارتباط معنی‌داری مشاهده نشد. نتایج بررسی عباسی و وظیفه‌شناس (۱۳۸۷) نشان داد که نقش نظام بانکی در تأمین منابع مالی نیازهای سرمایه در گردش و مخارج توسعه عملیات شرکت‌های تولیدی بیش از صندوق تعاون کشور است. اگرچه نقش صندوق تعاون در تأمین منابع مربوط به مخارج تأسیس و راه‌اندازی شرکت‌های تعاونی تولیدی کمی بیش از نظام بانکی است؛ اما این تفاوت معنادار نیست. این نتایج نشان داد که تسهیلات نظام بانکی برای راه‌اندازی و تأسیس شرکت‌های تعاونی تولیدی بیش از تسهیلات صندوق تعاون در ایجاد فرصت‌های شغلی، طبق طرح توجیهی مؤثر بوده است. یافته‌های حسینی و سوری (۱۳۸۸) نشان دادند که در خصوص راهبردهای تأمین مالی به جز روش‌های بدهی فرعی (در راهبرد تأمین مالی سنتی)، ذخیره سرمایه در واحد (در راهبرد تأمین مالی حمایتی) و دریافت وثیقه از اعضا (در راهبرد تأمین مالی مستقیم)، سایر روش‌های این راهبردها مؤثر بوده‌اند. بت‌شکن و سیف‌الدینی (۱۳۸۹) و مایرز^۱ (۲۰۰۱) بیان کرده‌اند؛ به طور کلی طیفی از انواع منابع تأمین مالی گوناگون وجود دارند که هر یک مناسب نیازهای شرکت‌ها با شرایط مختلف هستند. محمودی عالمی و

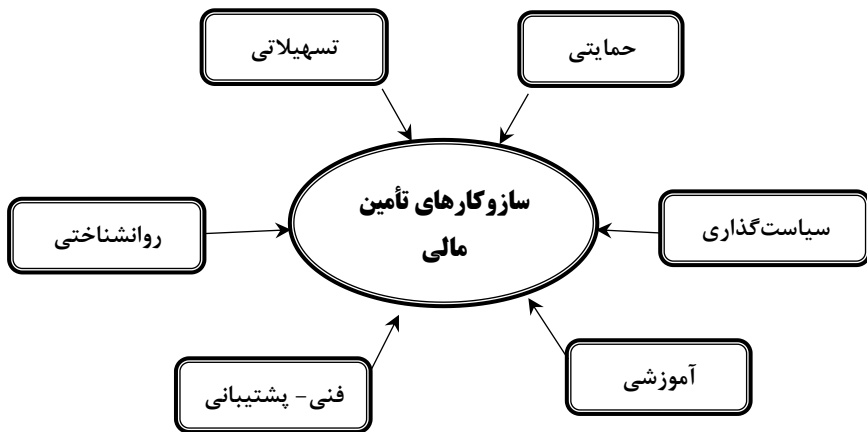
اسماعیلی عالمی (۱۳۸۹) در تحقیقی در زمینه روش‌های تأمین مالی در طرح‌های کارآفرینانه بخش تعاون دریافتند که روش تأمین مالی داخلی و روش تأمین مالی سرمایه (حقوق صاحبان سهام) به طور مطلوب به کار گرفته نمی‌شوند؛ اما روش‌های تأمین مالی شخصی (خصوصی) و بدهی (استقراض) در طرح‌های کارآفرینانه به طور بهینه استفاده می‌شوند؛ از این رو تسهیل راهکارهای دریافت منابع مالی از طریق بدهی سبب تقویت منابع مالی کارآفرینان و گسترش طرح‌های کارآفرینی خواهد شد.

آقاجانی و همکاران (۱۳۸۹) دریافتند که هر چهار روش تأمین مالی با شدت و ضعف خاص خود توجه کارآفرینان را جلب کرده‌اند؛ بنابراین روش سرمایه شخصی در اولویت اول و روش‌های استقراض، سهام و منابع داخلی در اولویت‌های بعدی بوده‌اند. همچنین مشخص شد که کارآفرینان مورد مطالعه، در مجموع آگاهی‌های کمتری از روش‌های مختلف و متنوع مالی داشته‌اند و تنها به روش‌هایی توجه کرده‌اند که در جامعه امروزی رایج و مصطلح است و همه آن را به صورت عام استفاده می‌کنند. افجه و سجادی نایینی (۱۳۸۹) در تحقیق خود در زمینه اولویت‌بندی اهمیت انواع حمایت‌های دولتی از بنگاه‌های کوچک و متوسط دریافتند که حمایت‌های مالی و اعتباری در اولویت اول قرار داشت و پس از آن حمایت‌های زیرساختی، حمایت‌های بازاریابی و تحقیقات بازار، حمایت‌های آموزشی و فنی و حمایت‌های مشاوره‌ای و ترویجی قرار داشتند. نتایج پژوهش چاداد و میسائیل^۱ (۲۰۰۷) نشان داد که ساختار سازمانی تعاونی‌ها، نقش مهمی در نحوه تأمین مالی و تشکیل ساختار سرمایه آن‌ها ایفا می‌کنند.

در مطالعه بانک جهانی (WB) که در آن روش‌های تأمین منابع مالی تعیین شده برای شرکت‌های کوچک و متوسط در کشور سوئد بررسی شده است، مشخص شد که اصلی‌ترین منابع، وام از بانک‌ها و سود انباشته شرکت‌ها در آینده است. در این راستا، بانک مرکزی سوئد میزان بهره و میزان وام مشخصی را برای یک دوره خاص تعریف کرده است (Abouzeedan, 2003).

1. Chaddad, & Michael

چوئی^۱ (۲۰۰۷) نیز نشان داد که دولت باید برای حفظ منافع سیاسی، سرمایه‌گذاری‌های مربوط به طرح‌های کارآفرینی و بهینه‌سازی آن‌ها را در اولویت قرار دهد. این محقق، نبودن ضمانت بازپرداخت وام برای منابع را موجب کاهش انگیزه بانک‌ها در ارائه تسهیلات به کارآفرینی بیان می‌کند و دخالت دولت مرکزی را در این زمینه کارساز می‌داند. کیم و همکاران^۲ (۲۰۰۸) بیان می‌کنند که بنگاه‌های تولیدی کوچک دارایی‌های ناملموس قابل توجه دارند؛ اما معمولاً دارای سرمایه و منابع محدود برای حمایت از تولید و بازاریابی هستند. به علاوه، بازار تولیدات آن‌ها پیوسته در حال تغییر است و جهانی شده است، چنانکه قابلیت آن‌ها در به‌دست‌آوردن و مدیریت منابع کمیاب برای بقا و ادامه حیات محدود شده است. شاه و همکاران^۳ (۲۰۱۰) نیز در تحقیقی که در کشور پاکستان صورت پذیرفت، بیان داشتند که رهیافت محافظه‌کارانه از سوی شرکت‌های کوچک و متوسط در این کشور به عنوان مهم‌ترین روش برای تأمین مالی استفاده می‌شود؛ بنابراین می‌توان گفت که در مجموع سازوکارهای مختلفی از قبیل حمایتی، تسهیلاتی، سیاست‌گذاری، روانشناختی، آموزشی، پشتیبانی و غیره می‌تواند در تأمین مالی شرکت‌های تعاونی تأثیرگذار باشد. در این تحقیق، این عوامل در شرکت‌های تعاونی کشاورزی بررسی می‌شوند (شکل ۱).

شکل ۱. سازوکارهای تأمین مالی شرکت‌های تعاونی

1. Choe
2. Kim et al.
3. Shah et al.

روش تحقیق

این تحقیق، از نظر هدف از نوع کاربردی و از نظر گردآوری داده‌ها توصیفی - پیمایشی است که با هدف بررسی و تحلیل سازوکارهای تأمین مالی در شرکت‌های تعاونی تولید کشاورزی انجام پذیرفت. جامعه آماری آن را مدیران عامل شرکت‌های تعاونی تولید کشاورزی در استان فارس (N=۶۲۰) تشکیل می‌دهند. حجم نمونه تحقیق با استفاده از فرمول کوکران معادل ۱۱۴ نفر به دست آمد. نمونه‌گیری با روش طبقه‌ای با انتساب متناسب انجام پذیرفت و هریک از شهرستان‌ها به عنوان یک طبقه محسوب شد. به منظور گردآوری اطلاعات، پس از بررسی جامع ادبیات موضوع، پرسشنامه‌ای محقق ساخته مشتمل بر دو بخش شامل ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای و سازوکارهای تأمین مالی در شرکت‌های تعاونی تولید کشاورزی (۳۸ گویه) در قالب طیف لیکرت (پنج سطحی از خیلی کم تا خیلی زیاد) طراحی و تدوین شد. برای سنجش روایی صوری، نظرات چند تن از اساتید دانشگاه و کارشناسان پرسیده شد و مبتنی بر اظهارات آنان اصلاحات لازم به عمل آمد. برای سنجش پایایی ابزار تحقیق از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که مقدار ضریب برای مقیاس اصلی پرسشنامه یعنی سازوکارهای تأمین مالی در شرکت‌های تعاونی تولید کشاورزی، ۰/۹۲ به دست آمد و بیانگر پایایی بالای ابزار تحقیق بود. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۸ و همچنین نرم‌افزار LISREL نسخه ۸/۵ تجزیه و تحلیل شدند و از تحلیل‌های تحلیل عاملی اکتشافی و تحلیل عاملی تأییدی برای تحلیل داده‌ها استفاده شد.

یافته‌ها

یافته‌های بخش توصیفی تحقیق در زمینه بررسی ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای پاسخگویان نشان داد که بیشتر پاسخگویان (۹۲/۸ درصد) مرد و بقیه (۷/۲ درصد) زن بودند. میانگین سنی جامعه مورد مطالعه در حدود ۳۸ سال بود و بیشتر آن‌ها (۳۲/۲ درصد) در طبقه سنی ۳۰ تا ۴۰ سال قرار داشتند. مدرک تحصیلی بیشتر پاسخگویان (۳۵/۸ درصد) دیپلم بود. در پژوهش حاضر، به منظور رتبه‌بندی سازوکارهای تأمین مالی در شرکت‌های تعاونی تولید کشاورزی، از ۳۸ گویه در قالب طیف لیکرت و بر اساس ضریب تغییرات استفاده شد. همان‌طور که در جدول ۱

مشاهده می‌شود، به ترتیب: «اعطای تسهیلات مالی با میزان بهره پایین به شرکت‌های تعاونی کشاورزی» و «افزایش حمایت دولت از شرکت‌های تعاونی کشاورزی» در بالاترین رتبه‌ها قرار گرفتند. همچنین «اصلاح ساختار قانونی شرکت‌های تعاونی کشاورزی» و «ایجاد شرکت‌های لیزینگ برای شرکت‌های تعاونی» نیز پایین‌ترین رتبه‌ها را در زمینه تأمین مالی کسب و کارها به خود اختصاص دادند.

جدول ۱. رتبه‌بندی سازوکارهای تأمین مالی در شرکت‌های تعاونی تولید کشاورزی

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	گویه
۱	۱۸/۸۹	۰/۷۹	۴/۱۸	اعطای تسهیلات مالی با میزان بهره پایین به شرکت‌های تعاونی کشاورزی
۲	۱۹/۶۳	۰/۸۱	۴/۱۶	افزایش حمایت دولت از شرکت‌های تعاونی کشاورزی
۳	۲۳/۶۸	۰/۹۰	۳/۸۲	تخصیص یارانه در زمینه اعتبارات از سوی دولت به شرکت‌های تعاونی کشاورزی
۴	۲۳/۹۵	۱/۰۰	۴/۱۹	اعطای تسهیلات مالی با دوره بازپرداخت طولانی‌تر به تعاونی‌ها
۵	۲۴/۱۰	۰/۸۶	۳/۵۸	ایجاد ثبات نسبی در قیمت نهاده‌ها و عوامل تولید
۶	۲۴/۹۶	۱/۰۱	۴/۰۶	مشارکت فعال اعضا در جذب و یا افزایش سرمایه شرکت‌های تعاونی کشاورزی
۷	۲۵/۰۱	۰/۹۸	۳/۹۴	تقویت اتحادیه‌ها و اصناف
۸	۲۷/۵۴	۱/۰۶	۳/۸۷	تشکیل صندوق‌های مالی مشترک با سایر شرکت‌های تعاونی
۹	۲۸/۰۱	۱/۱۸	۴/۲۱	ایجاد و توسعه مؤسسات مالی و اعتباری خصوصی مختص شرکت‌های تعاونی
۱۰	۲۸/۸۱	۱/۰۲	۳/۵۵	کاهش بوروکراسی اداری در زمینه دریافت تسهیلات بانکی
۱۱	۲۹/۲۷	۱/۰۴	۳/۵۷	کاهش مشکلات موجود در زمینه دریافت وثیقه از سوی بانک‌ها
۱۲	۳۰/۱۸	۱/۱۲	۰/۷۳	برگزاری دوره‌های آموزشی در زمینه روش‌های تأمین مالی برای مدیران عامل و اعضای شرکت‌های تعاونی
۱۳	۳۰/۳۰	۱/۱۸	۳/۹۱	ایجاد مراکزی برای ارائه خدمات مشاوره‌ای در زمینه تأمین مالی
۱۴	۳۰/۵۶	۱/۰۱	۳/۳۱	اجرای برنامه جامع حمایت و توسعه شرکت‌های تعاونی
۱۵	۳۰/۷۸	۱/۰۶	۳/۴۵	امکان جذب سرمایه از سایر بخش‌ها
۱۶	۳۱/۲۴	۱/۰۵	۳/۳۶	ایجاد بازار رقابتی بین شرکت‌های تعاونی
۱۷	۳۱/۷۲	۱/۱۷	۳/۷۰	در اولویت قرار گرفتن شرکت‌های تعاونی در واگذاری پروژه‌ها از سوی دولت
۱۸	۳۲/۲۷	۱/۰۶	۳/۳۰	افزایش حجم فعالیت‌های اقتصادی شرکت‌های تعاونی
۱۹	۳۲/۴۸	۱/۱۴	۳/۵۲	برقراری ارتباط شرکت با سایر شرکت‌های تعاونی

ادامه جدول ۱. رتبه‌بندی سازوکارهای تأمین مالی در شرکت‌های تعاونی تولید کشاورزی

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	گویه
۲۰	۳۳/۳۶	۱/۱۱	۳/۳۴	در اولویت قراردادن شرکت‌های تعاونی کشاورزی در اجرای پروژه‌های محلی
۲۱	۳۳/۹۲	۱/۰۹	۳/۲۲	بهره‌گیری از امکانات و فناوری‌های نوین در شرکت‌های تعاونی کشاورزی
۲۲	۳۴/۰۸	۱/۱۲	۳/۲۹	افزایش سطح نقدینگی و سرمایه ثابت شرکت تعاونی از طریق جذب اعضای جدید
۲۳	۳۵/۳۵	۱/۰۵	۲/۹۷	برگزاری جلسات هم‌اندیشی، سمینار و همایش با حضور مدیران به منظور بررسی راهکارهای تأمین مالی شرکت‌های تعاونی کشاورزی
۲۴	۳۵/۶۸	۱/۱۳	۳/۱۶	ایجاد مراکزی برای ارائه خدمات مشاوره‌ای در زمینه مسائل فنی و تخصصی
۲۵	۳۵/۷۷	۱/۱۵	۳/۲۱	حذف فعالیت‌های اقتصادی غیر سودآور و جایگزین کردن آن‌ها با فعالیت‌های با بهره‌وری بالاتر
۲۶	۳۵/۹۹	۱/۱۲	۳/۱۳	ایجاد صندوق ضمانت اعتباری تعاون
۲۷	۳۶/۷۸	۱/۰۶	۲/۸۹	استفاده از نیروی انسانی متخصص و کارآزموده
۲۸	۳۶/۹۱	۱/۱۹	۳/۲۲	اعطای کمک‌های مالی بلاعوض به تعاونی‌ها از سوی دولت
۲۹	۳۷/۹۲	۱/۱۲	۲/۹۷	ایجاد پایگاه اطلاع‌رسانی در زمینه اطلاعات بازار، قیمت‌ها، نهاده‌ها و ...
۳۰	۳۸/۰۸	۱/۲۳	۳/۲۳	ایجاد شرکت‌های بیمه تعاونی
۳۱	۴۲/۴۲	۱/۱۶	۲/۷۳	به‌کارگیری متخصصان امور مالی و حسابداری در شرکت‌های تعاونی کشاورزی
۳۲	۴۲/۴۷	۱/۲۸	۳/۰۳	انجام فعالیت‌های اقتصادی به صورت مشارکتی با سایر شرکت‌های تعاونی
۳۳	۴۶/۴۱	۱/۱۰	۲/۳۹	ارتقای سطح مهارت‌های مدیریتی مدیران تعاونی‌ها
۳۴	۴۶/۶۹	۱/۱۳	۲/۴۳	آگاهی از قوانین و مقررات مربوط به اعطای تسهیلات
۳۵	۴۷/۸۵	۱/۴۹	۳/۲۵	امکان عرضه سهام شرکت‌های تعاونی در بورس
۳۶	۴۸/۱۴	۱/۱۲	۲/۳۴	کاهش و یا حذف محدودیت‌های قانونی در زمینه سرمایه‌گذاری در شرکت‌های تعاونی کشاورزی
۳۷	۴۹/۴۶	۱/۰۶	۲/۱۴	ایجاد شرکت‌های لیزینگ برای شرکت‌های تعاونی
۳۸	۶۹/۲۸	۱/۴۹	۲/۱۵	اصلاح ساختار قانونی شرکت‌های تعاونی کشاورزی

برای اینکه بتوان متغیرهای تحقیق حاضر را به عوامل کمتر کاهش داد و سهم هریک از عامل‌ها را مشخص کرد، از تحلیل عاملی اکتشافی بهره گرفته شد. بر این اساس، ۳۸ متغیر تحلیل شدند که محاسبات نشان داد که مقدار KMO برابر است با ۰/۹۲۲ و مقدار بارتلت آن ۱۳۸۴۷/۹۹۷ است که در سطح معنی داری ۹۹ درصد قرار دارد و این امر بیانگر مناسب بودن همبستگی متغیرهای وارد شده برای تحلیل عاملی است. به منظور دسته‌بندی عامل‌ها، از معیار مقدار ویژه استفاده شد و عامل‌هایی مد نظر بوده که مقدار ویژه آن‌ها از یک بزرگ‌تر بوده است. عامل‌های استخراج شده همراه با مقدار ویژه، درصد واریانس و درصد واریانس تجمعی آن‌ها به شرح جدول ۲ هستند.

از این طریق، شش عامل که مقدار ویژه آن‌ها بزرگ‌تر از یک بود، استخراج شدند و با توجه به طبیعت هریک از آن‌ها، به صورت تسهیلاتی، پشتیبانی، مشاوره‌ای-آموزشی، ارتباطی-مشارکتی، فنی-تخصصی و قوانین و مقررات نام‌گذاری شد (جدول ۳) که با توجه به مقدار ویژه عوامل استخراج شده، عامل تسهیلاتی با مقدار ویژه ۴/۴۴ بیشترین سهم را در تبیین متغیرها دارد. پس از آن، عامل پشتیبانی با مقدار ویژه ۴/۲۱، عامل مشاوره‌ای-آموزشی با مقدار ویژه ۳/۰۱، عامل ارتباطی-مشارکتی با مقدار ویژه ۲/۹۷، عامل فنی-تخصصی با مقدار ویژه ۲/۸۷ و عامل قوانین و مقررات با مقدار ویژه ۲/۰۶ قرار دارند. شش عامل فوق در مجموع حدود ۶۳/۱۹ درصد از کل واریانس را تبیین می‌کنند که نشان از درصد بالای واریانس تبیین شده از سوی این عامل‌ها دارد.

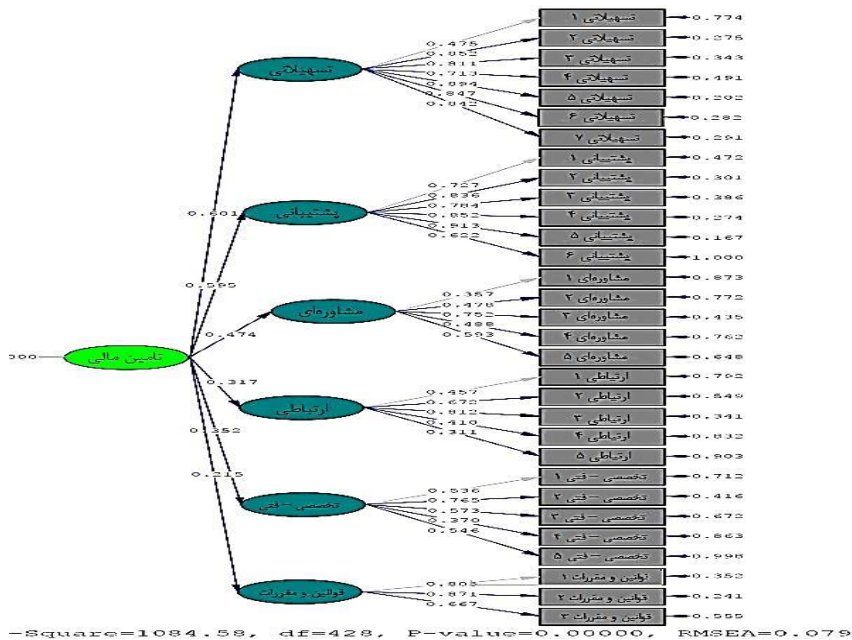
جدول ۲. عامل‌های استخراج شده همراه با مقدار ویژه و درصد واریانس آن‌ها

عامل‌ها	مقدار ویژه	درصد واریانس	درصد واریانس تجمعی
اول	۴/۴۴	۱۴/۳۳	۱۴/۳۳
دوم	۴/۲۱	۱۳/۶۰	۲۷/۹۳
سوم	۳/۰۱	۹/۷۱	۳۷/۶۵
چهارم	۲/۹۷	۹/۶۰	۴۷/۲۶
پنجم	۲/۸۷	۹/۲۷	۵۶/۵۳
ششم	۲/۰۶	۶/۶۶	۶۳/۱۹

جدول ۳. متغیرهای مربوط به هریک از عامل‌ها و میزان ضرایب به دست آمده

عامل	گویه‌ها	بار عاملی
تسهیلات	اعطای تسهیلات مالی با میزان بهره پایین به شرکت‌های تعاونی کشاورزی	۰/۷۰۶
	آگاهی از قوانین و مقررات مربوط به اعطای تسهیلات	۰/۷۷۵
	کاهش بوروکراسی اداری در زمینه دریافت تسهیلات بانکی	۰/۷۵۱
	کاهش مشکلات موجود در زمینه دریافت وثیقه از سوی بانک‌ها	۰/۷۷۶
	ایجاد صندوق ضمانت اعتباری تعاون	۰/۷۶۵
	ایجاد و توسعه مؤسسات مالی و اعتباری خصوصی مختص شرکت‌های تعاونی	۰/۷۴۰
بیمه‌های	اعطای تسهیلات مالی با دوره بازپرداخت طولانی‌تر به تعاونی‌ها	۰/۶۲۶
	تشکیل صندوق‌های مالی مشترک با سایر شرکت‌های تعاونی	۰/۸۰۱
	ایجاد شرکت‌های بیمه تعاونی	۰/۸۷۹
	تقویت اتحادیه‌ها و اصناف	۰/۸۶۸
	افزایش حمایت دولت از شرکت‌های تعاونی کشاورزی	۰/۸۴۴
	تخصیص یارانه در زمینه اعتبارات از سوی دولت به شرکت‌های تعاونی کشاورزی	۰/۸۱۳
مشاوره‌های - آموزشی	اعطای کمک‌های مالی بلاعوض به تعاونی‌ها از سوی دولت	۰/۷۷۳
	ارتقای سطح مهارت‌های مدیریتی مدیران شرکت‌های تعاونی	۰/۶۱۲
	ایجاد مراکزی برای ارائه خدمات مشاوره‌ای در زمینه مسائل فنی و تخصصی	۰/۷۰۴
	ایجاد مراکزی برای ارائه خدمات مشاوره‌ای در زمینه تأمین مالی	۰/۷۴۱
	برگزاری دوره‌های آموزشی در زمینه روش‌های تأمین مالی برای مدیران عامل و اعضای شرکت‌ها	۰/۶۴۳
	ایجاد پایگاه اطلاع‌رسانی در زمینه اطلاعات بازار، قیمت‌ها، نهاده‌ها و ...	۰/۶۷۳
ارتباطی - مشارکتی	مشارکت فعال اعضا در جذب و یا افزایش سرمایه شرکت‌های تعاونی کشاورزی	۰/۶۸۴
	برقراری ارتباط شرکت با سایر شرکت‌های تعاونی	۰/۷۲۴
	انجام فعالیت‌های اقتصادی به صورت مشارکتی با سایر شرکت‌های تعاونی	۰/۷۴۱
	ایجاد بازار رقابتی بین شرکت‌های تعاونی	۰/۷۰۷
	برگزاری جلسات هم‌اندیشی، سمینار و همایش با حضور مدیران به منظور بررسی راهکارهای تأمین مالی شرکت‌های تعاونی کشاورزی	۰/۶۵۷
	تخصصی - فنی	به‌کارگیری متخصصان امور مالی و حسابداری در شرکت‌های تعاونی کشاورزی
افزایش حجم فعالیت‌های اقتصادی شرکت‌های تعاونی کشاورزی		۰/۷۰۶
استفاده از نیروی انسانی متخصص و کارآموده		۰/۷۴۹
بهره‌گیری از امکانات و فناوری‌های نوین در شرکت‌های تعاونی کشاورزی		۰/۶۹۸
حذف فعالیت‌های اقتصادی غیر سودآور و جایگزین کردن آن‌ها با فعالیت‌های با بهره‌وری و سودآوری بیشتر		۰/۵۹۸
معدنی - سرمایه‌گذاری		کاهش و یا حذف محدودیت‌های قانونی در زمینه سرمایه‌گذاری در شرکت‌های تعاونی کشاورزی
	ایجاد ثبات نسبی در قیمت نهاده‌ها و عوامل تولید	۰/۷۷۷
	اصلاح ساختار قانونی شرکت‌های تعاونی کشاورزی	۰/۷۴۶

با هدف بررسی اعتبار سازه‌ای پرسشنامه و برازش الگوی اندازه‌گیری و ساختاری مربوط به سازوکارهای تأمین مالی در شرکت‌های تعاونی تولید کشاورزی، داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار LISREL نسخه ۸/۵، تحلیل عاملی تأییدی شدند. در شکل ۲، الگوی برازش‌شده این عوامل آورده شده و بارهای عاملی استانداردشده گویه‌ها بیانگر این است که ابزار اندازه‌گیری در وضعیت مناسبی از لحاظ اعتبار سازه‌ای قرار دارد. در جدول ۴، شاخص‌های برازندگی بیانگر برازش خوب مدل مورد مطالعه با داده‌های مشاهده‌شده است. به طور کلی، شاخص نیکویی برازش و شاخص تعدیل‌شده نیکویی برازش هرچه به یک نزدیک‌تر باشد، بیانگر برازش مناسب مدل است. همچنین معیار ریشه میانگین باقی‌مانده‌ها که شاخصی برای اندازه‌گیری متوسط باقی‌مانده‌هاست، هرچه کوچک‌تر باشد، نشان‌دهنده برازش خوب مدل است. مجذور کای و سطح معنی‌داری و کمیت‌های t نشانه نداشتن تفاوت معنی‌داری داده‌های مشاهده‌شده با مدل هستند (Hair et al., 2006). با توجه به نتایج کسب‌شده در جدول ۵، می‌توان نتیجه گرفت که عوامل تسهیلاتی، پشتیبانی، مشاوره‌ای، آموزشی، ارتباطی - مشارکتی، فنی - تخصصی و قوانین و مقررات، سازوکارهای تأمین مالی در شرکت‌های تعاونی تولید کشاورزی را اندازه‌گیری می‌کنند.

شکل ۲. تحلیل عاملی تأییدی سازوکارهای تأمین مالی در شرکت‌های تعاونی تولید کشاورزی

جدول ۴. نتایج میزان انطباق مدل پژوهش با شاخص‌های برازندگی

شاخص برازش	معیار پیشنهادشده	نتایج در پژوهش
درجه آزادی	≤ 3	۱/۰۰۱
سطح معنی‌داری	$\leq 0/05$	۰/۰۰۱
NFI	$0/90 \leq$	۰/۹۰
NNFI	$0/90 \leq$	۰/۹۰
CFI	$0/90 \leq$	۰/۹۲
شاخص نیکویی برازش	$0/90 \leq$	۰/۹۱
شاخص تعدیل‌شده نیکویی برازش	$0/90 \leq$	۰/۹۱
RMR	$\leq 0/05$	۰/۰۵۰
معیار ریشه میانگین باقی مانده‌ها	$\leq 0/10$	۰/۰۸۱

جدول ۵. تحلیل عاملی تأییدی ساختار نظری پرسشنامه

عامل‌ها	گویه‌ها	بار عاملی استاندارد شده	مقدار t	آلفای کرونباخ
تسهیلاتی	تسهیلاتی ۱	۰/۴۷۵	-	۰/۹۳۰
	تسهیلاتی ۲	۰/۸۵۲	۹/۶۲۲	
	تسهیلاتی ۳	۰/۸۱۱	۹/۱۰۲	
	تسهیلاتی ۴	۰/۷۱۳	۱۰/۱۱۰	
	تسهیلاتی ۵	۰/۸۹۴	۱۰/۰۱۹	
	تسهیلاتی ۶	۰/۸۴۷	۱۰/۴۵۸	
	تسهیلاتی ۷	۰/۸۴۲	۱۰/۴۷۸	
پشتیبانی	پشتیبانی ۱	۰/۷۲۷	-	۰/۹۰۰
	پشتیبانی ۲	۰/۸۳۶	۹/۱۱۱	
	پشتیبانی ۳	۰/۷۸۴	۱۰/۷۸۴	
	پشتیبانی ۴	۰/۸۵۲	۱۰/۰۰۲	
	پشتیبانی ۵	۰/۹۱۳	۹/۱۲۴	
	پشتیبانی ۶	۰/۶۲۲	۹/۷۸۴	
مشاوره‌ای-آموزشی	مشاوره‌ای-آموزشی ۱	۰/۳۵۷	-	۰/۹۰۱
	مشاوره‌ای-آموزشی ۲	۰/۴۷۸	۱۰/۲۴۵	
	مشاوره‌ای-آموزشی ۳	۰/۷۵۲	۱۱/۰۵۴	
	مشاوره‌ای-آموزشی ۴	۰/۴۸۸	۱۳/۸۵۴	
	مشاوره‌ای-آموزشی ۵	۰/۵۹۳	۱۳/۷۴۷	
ارتباطی-	ارتباطی- مشارکتی ۱	۰/۴۵۷	-	۰/۹۲۱

ادامه جدول ۵. تحلیل عاملی تأییدی ساختار نظری پرسشنامه

عاملها	گویهها	بار عاملی استاندارد شده	مقدار t	آلفای کرونباخ
مشارکتی	ارتباطی - مشارکتی ۲	۰/۶۷۲	۱۰/۷۲۱	۰/۸۹۷
	ارتباطی - مشارکتی ۳	۰/۸۱۲	۱۱/۴۵۱	
	ارتباطی - مشارکتی ۴	۰/۴۱۰	۱۰/۴۱۹	
	ارتباطی - مشارکتی ۵	۰/۳۱۱	۱۰/۹۹۸	
فنی - تخصصی	فنی - تخصصی ۱	۰/۵۳۶	-	۰/۸۹۷
	فنی - تخصصی ۲	۰/۷۶۵	۱۳/۱۲۵	
	فنی - تخصصی ۳	۰/۵۷۳	۱۳/۴۱۰	
	فنی - تخصصی ۴	۰/۳۷۰	۱۲/۰۷۷	
	فنی - تخصصی ۵	۰/۵۴۶	۱۲/۷۸۵	
قوانین و مقررات	قوانین و مقررات ۱	۰/۸۰۵	-	۰/۸۹۱
	قوانین و مقررات ۲	۰/۸۷۱	۹/۵۴۶	
	قوانین و مقررات ۳	۰/۶۶۷	۱۰/۸۸۲	

بحث و نتیجه گیری

همان گونه که ذکر شد، تأمین مالی یکی از دغدغه‌های دائمی مدیران واحدهای تولیدی است که بخش قابل توجهی از زمان و انرژی خود را صرف این فعالیت می‌کنند و همواره به دنبال یافتن راهکارهای مناسبی در این زمینه هستند. دستیابی به راهکارهای تأمین مالی مناسب و پایدار، ضامن دوام و ادامه حیات هر واحد اقتصادی است و برعکس، نرسیدن به این امر می‌تواند روزه‌به‌روز واحد را به سمت سکون و در نهایت انحلال پیش برد.

یافته‌های بخش توصیفی نشان داد که از دیدگاه پاسخگویان، اعطای تسهیلات مالی مناسب و حمایت دولت از شرکت‌های تعاونی کشاورزی بالاترین اولویت‌ها را به خود اختصاص دادند. این امر نشان می‌دهد که اگرچه این واحدها به صورت مستقل از دولت فعالیت می‌کنند و در واقع توسعه آنها گامی در راستای خصوصی‌سازی است - با توجه به ضعف مالی اکثر این واحدها - دولت باید حداکثر حمایت خود را از این واحدها داشته باشد. این حمایت در بدو تأسیس این شرکت‌ها اهمیت بیشتری دارد و حمایت‌ها تا زمانی که شرکت‌ها به یک ثبات نسبی دست یابند و همچنین در شرایط بحرانی باید ادامه یابد. البته رویکرد دولت در حمایت از

این شرکت‌ها باید به سمت توانمندسازی و استقلال هرچه بیشتر آن‌ها باشد. یافته‌های تحلیل عاملی نیز این مهم را تأیید کرد به طوری که دو عامل تسهیلاتی و پشتیبانی بیشترین درصد واریانس تبیین شده از سوی متغیرها را به خود اختصاص دادند. اعطای وام‌های با بهره پایین و دوره بازپرداخت طولانی‌تر و همچنین تقویت اصناف، اتحادیه‌ها، صندوق‌های مخاطره‌پذیر و اعتباری، راهکارهایی هستند که می‌تواند به صورت مستقیم و غیر مستقیم سبب توانمندی این واحدها شود. این یافته با یافته‌های تحقیقات عباسی و وظیفه‌شناس (۱۳۸۷)، حسینی و سوری (۱۳۸۸) و ایبوزیدن^۱ (۲۰۰۳) مطابقت دارد.

پس از این دو عامل، عوامل مشاوره‌ای-آموزشی و ارتباطی-مشارکتی قرار داشتند. بدون شک، هیچ بخشی از جامعه بدون کسب آموزش‌های مناسب و بهره‌گیری از منابع اطلاعاتی مرتبط نمی‌تواند به موفقیت دست یابد. آموزش یکی از مهم‌ترین ابزارهای توسعه منابع انسانی است؛ به همین دلیل بخش قابل توجهی از بودجه هر سازمانی صرف آموزش افراد به طرق مختلف می‌شود. همچنین برای اینکه یک جامعه به رشد و توسعه اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و غیره برسد، ناگزیر از تقویت پیوندهای قوی چندگانه و ارتباطات مستحکم است. تردیدی در اهمیت و نقش مشارکت در پیشبرد اهداف بخش تعاون وجود ندارد و در واقع یکی از اجزای جدایی‌ناپذیر تعاون مشارکت است و نمود واقعی و عملی آن، بخش تعاون است. این یافته با یافته‌های تحقیقات افجه و سجادی نایینی (۱۳۸۹)، چوئی (۲۰۰۷) و شاه و همکاران (۲۰۱۰) مطابقت دارد.

دو عامل آخر نیز عوامل فنی-تخصصی و قوانین و مقررات بودند که سهم کمتری از واریانس را به خود اختصاص دادند. هر چقدر شرکت‌های تعاونی بتوانند فعالیت‌های خود را به صورت تخصصی‌تر و علمی‌تر انجام دهند، هزینه‌های تولید کاهش می‌یابد و علاوه بر ارتقای بهره‌وری، کیفیت تولیدات نیز بهبود می‌یابد. البته این امر ضرورت توجه بیشتر به امر تحقیق و توسعه در این بخش به منظور دستیابی به فناوری‌های نوین و سازگار با شرایط و ویژگی‌های خاص این شرکت‌ها را دارد و جذب نیروی انسانی متخصص و کارآموده می‌تواند در این زمینه تأثیرگذار باشد. این یافته با یافته‌های تحقیقات شاه و همکاران (۲۰۱۰) و چاداد و میسائیل (۲۰۰۴) مطابقت دارد.

بر اساس یافته‌های حاصل از تحقیق پیشنهاد می‌شود:

- ✓ به منظور دستیابی این تعاونی‌ها به تسهیلات مناسب، علاوه بر ایجاد صندوق‌ها و مؤسسات مالی اعتباری خصوصی که ویژه خدمات‌رسانی به تعاونی‌ها باشد، بانک‌های دولتی نیز از بروکرسی خود بکاهند و برای اعطای تسهیلاتی اقدام کنند که دوره بازپرداخت طولانی دارند و بازپرداخت آن حداقل از زمان سوددهی واحد تولیدی آغاز شود.
- ✓ دولت به منظور حمایت از این واحدهای تولیدی - حداقل در سال‌های آغاز به کار - برای اعطای یارانه و در واقع لزوم کمک‌های بلاعوض اقدام کند.
- ✓ تدابیری به منظور تأمین مواد اولیه و تضمین خرید محصولات تولیدی آن‌ها اتخاذ شود.
- ✓ علاوه بر برگزاری دوره‌های آموزشی در زمینه‌های مختلف فنی، مدیریتی و مالی، به صورت دوره‌ای و مداوم، با توجه به پراکندگی شرکت‌ها و مشغله فراوان مدیران، شرایط و زمینه برای به کارگیری آموزش‌های از راه دور و مجازی نیز فراهم شود تا از این طریق بتوان با زمان و هزینه کمتر، تعداد بیشتری از افراد را آموزش داد.
- ✓ باید از راه‌های مختلف مانند نشست‌ها و همایش‌ها، زمینه برای تعامل بیشتر مدیران و اعضای تعاونی به منظور تبادل افکار و اندیشه‌ها و تجربیات در زمینه تأمین مالی فراهم شود.
- ✓ اولویت دولت، واگذاری پروژه‌ها به صورت مشارکتی و گروهی از شرکت‌های تعاونی باشد.
- ✓ شرکت‌های تعاونی تولید کشاورزی به منظور بهبود عملکرد و ساختار خود، علاوه بر به کارگیری شیوه‌های نوین تولید، از نیروی انسانی کارآزموده و متخصص - دارای تحصیلات و تخصص مرتبط با کشاورزی - استفاده کنند تا از این طریق تعاونی‌ها از ساختار سنتی خارج شوند و بتوانند ساختار مالی و اقتصادی‌شان را بهبود دهند و همگام با تغییر و تحولات ملی و بین‌المللی گام بردارند.

منابع

- ابزری، مهدی؛ دستگیر، محسن و قلی پور، علی (۱۳۸۶). بررسی و تجزیه و تحلیل روش‌های تامین مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه اقتصاد مقداری (فصلنامه بررسی‌های اقتصادی)، شماره چهارم (۴ پیاپی ۱۵)، صص ۷۳-۸۹.
- افجه، سید علی اکبر و سجادی نایینی، سید علی (۱۳۸۹). بررسی و اولویت بندی انواع حمایت‌های دولتی از بنگاه‌های کوچک و متوسط با تاکید بر دفاتر خدمات گردشگری شهر تهران، مطالعات گردشگری، شماره سیزدهم، صص ۸۵-۱۱۱.
- آقاجانی، حسینعلی؛ عباسقلی پور، محسن و الطافی، شقایق (۱۳۸۹). بررسی روش‌های تأمین مالی در طرح‌های کارآفرینانه، سومین کنفرانس بین‌المللی توسعه نظام تأمین مالی در ایران، تهران.
- آقاجانی، حسینعلی؛ عباسقلی پور، محسن و فهیمی راد، محدثه (۱۳۹۲). تبیین روش‌های تأمین مالی طرح‌های کارآفرینانه (مطالعه موردی تعاونگران استان مازندران)، رشد فناوری، فصلنامه تخصصی پارک‌ها و مراکز رشد، دوره نهم، شماره سی و شش: صص ۲۹-۳۶.
- بت شکن، محمد هاشم و سیف‌الدینی، جلال (۱۳۸۹). کسب و کارها و منابع تامین مالی متناسب با آنها، مجله اقتصادی- ماهنامه بررسی مسایل و سیاست‌های اقتصادی، سال دهم، شماره (۹ و ۱۰)، صص ۸۷-۱۱۶.
- بیگدلو، محمد (۱۳۸۳). بررسی منابع گوناگون تامین مالی کارآفرینان، مجموعه مقالات اولین همایش ملی صنعت سرمایه گذاری مخاطره پذیر، تهران، دانشکده مدیریت دانشگاه تهران، ۱۳۸۳.
- تقوی، مهدی (۱۳۸۰). مدیریت مالی، انتشارات دانشگاه پیام نور، چاپ پنجم، تهران.
- ثابت دیزاوندی، محمود؛ انصاری، حمید و ازکیا، مصطفی (۱۳۸۹). بررسی میزان رضایت اعضا از عملکرد اقتصادی و اجتماعی تعاونی‌های روستایی مطالعه موردی تعاونیهای روستایی شهرستان مشهد، تعاون، سال بیست و یکم، شماره ۲، صص ۶۳-۸۹.
- ثمیری، عیسی و رسولزاده، بهزاد (۱۳۸۷). بررسی متغیرهای تاثیرگذار بر افزایش انگیزه پیشرفت و کسب موفقیت در مدیران تعاونی‌ها، مدیریت دولتی، سال یکم، شماره یک، صص ۳۳-۵۰.
- حسینی، سیدشمس‌الدین و سوری، امیررضا (۱۳۸۸). سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، راهبرد اجرای شیوه‌های نوین تامین مالی تعاونی‌ها در ایران، تعاون، سال بیستم، شماره ۲۱۲، صص ۱-۳۲.

- حسینی، سیدشمس الدین و سوری، امیررضا (۱۳۸۹). وضعیت تأمین مالی تعاونی‌ها و شیوه‌های تقویت آن، تعاون، سال بیست و یکم، دوره جدید (۱)، صص ۲۷-۵۸.
- رادفر، رضا و خمسه، عباس (۱۳۸۷). تبیین تاثیر شبکه‌سازی R&D بر افزایش ارزش در SMEs، رشد فناوری، دوره چهارم، شماره چهاردهم، صص ۲-۱۲.
- روحی عزیری، مریم و مهدوی، مژگان (۱۳۸۰). تعاونی‌ها و اتحادیه‌های تولیدی (مفاهیم و اصول)، تعاون، شماره ۱۲۵، صص ۸-۱۱.
- عباسی، ابراهیم و وظیفه شناس، سیمین. (۱۳۸۷). بررسی نقش صندوق تعاون کشور و نظام بانکی در تأمین مالی شرکت‌های تعاونی تولیدی، دانشور رفتار، دوره پانزدهم، شماره سی و دوم، (ویژه مقالات مدیریت ۱۱)، صص ۷۵-۹۲.
- کردستانی، غلامرضا و نجفی عمران، مظاهر. (۱۳۸۹). بررسی تاثیر روش‌های تأمین مالی بر بازده آتی سهام، پیشرفت‌های حسابداری (علوم اجتماعی و انسانی شیراز)، دوره دوم، شماره دوم، (پیاپی ۵۹/۳)، صص ۷۵-۱۰۸.
- محمدی، حامد (۱۳۸۸). مدیریت دولتی نوین و ضرورت حضور تعاونی‌ها، تعاون، سال بیستم، شماره (۲۰۶-۲۰۷)، صص ۷۷-۹۳.
- محمودی عالمی، علی و اسماعیلی عالمی، حبیب اله (۱۳۸۹). بررسی روش‌های تأمین مالی در طرح‌های کارآفرینانه بخش تعاون استان مازندران، تعاون، سال بیست و یکم، دوره جدید (۱)، صص ۱۱۳-۱۲۴.
- موحدی نایینی، سید عبدالحمید (۱۳۸۴). ترویج تعاون و جلب مشارکت مردمی، تعاون، شماره ۱۶۷، صص ۱۹-۲۲۰.
- نامغ، پرویز (۱۳۸۵). مدیریت تعاونی‌ها، انتشارات هستان، تهران.
- نجفی، بهالدین (۱۳۸۸). تجربیات جهانی در زمینه نقش تعاونیها در کاهش فقر و اشتغال زایی، تعاون، سال بیستم، شماره (۲۰۶-۲۰۷)، صص ۱-۲۰.
- نوری، سیامک، گلچین پور، مونا و حضوری، آزاده، (۱۳۸۵). رشد کارآفرینی از طریق مراکز توسعه کسب و کارهای کوچک، مجموعه مقالات دومین کنفرانس ملی سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر، تهران، جهاد دانشگاهی دانشکده مدیریت دانشگاه تهران.

Abouzeedan, A. (2003). Financing Swedish Small and Medium- sized Enterprises (SMEs): Methods, Problems and Impact, *The 43rd European Congress of the Regional Science Association, (ERSA 2003 Congress)*, Jyväskylä, Finland, 27 - 30th August 2003.

- Cecid, D., & Lupke, C. (2003). Financing entrepreneurship in distressed areas, *Financial Management*, Vol. 25, No. 3, pp. 23-34.
- Chaddad, F., & Michael, C. (2004). Understanding new cooperative models: an ownership rights topology of co-operative models, *Journal of Agricultural Economics*, Vol. 26, pp. 348-360.
- Choe, C. (2007). The political economy of SME financing and Japans regional bank problem, *Pacific-Basin Finance Journal*, Vol. 15, No. 7, pp. 353-367.
- Davies, K., & Burt, S. (2007). Consumer Co-operatives and Retail Internationalization: Problems and Prospects, *International Journal of Retail & Distribution Management*, Vol. 35, No. 2, pp. 156-177.
- Deakins, D., & Freel, M. (2003). *Entrepreneurship and small firm*, McGraw-Hill publication, New York.
- Frank, M.Z., & Goyal, V.K. (2003). Testing the Pecking Order Theory of Capital Structure. *Journal of Financial Economics*, Vol. 67, pp. 217-248.
- Hair, F., Anderson, R., Tatham, R., & Black, W. (2006). *Multivariate data analysis with readings*, London: Prentice-Hall.
- Kim, K.S., Knotts, T.L., & Jones, S.C. (2008). Characterizing viability of small manufacturing enterprises (SME) in the market, *Expert system with application*, Vol. 34, No. 1, pp. 128-134.
- Myers, S.C. (2001). Capital Structure, *Journal of Economic Perspectives*, Vol. 15, No. 2, pp. 81-102.
- Shah, S., Amjad, S., Hasnu, S., & Amir Shah, S.M. (2010). Financing the current assets: approach followed by small and medium enterprises in Pakistan, *Interdisciplinary Journal of Contemporary Research in business*, Vol. 2, No. 7, pp. 136-144.